

Aspecte conceptuale de dezvoltare a sistemelor de monitorizare și evaluare (M&E) a programelor de sănătate publică

Autori:

Ciocanu Mihai¹, D.Ș.M., Scutelnicu Otilia¹,

Abstract

M&E system of national health programmes: conceptual aspects of development

M&E system of National Programmes on prevention and control of TB/HIV/AIDS/STIs will allow Government and their partners to assess the extent to which programmes are being implemented and are achieving the intended objectives. A plan for collecting and analysing data shall therefore be developed and focus on linking indicators that will be collected at the various levels of the health care system. Aggregated information will across sites and time and will optimally serve as a tool to highlight for programme managers which programme components may need to be strengthened or modified to reach specific goals.

Rezumat

Sistemul de M&E a Programelor Naționale de Control al Tuberculozei și HIV/SIDA/IST va permite Guvernului și partenerilor săi să aprecieze gradul de realizare a obiectivelor propuse. Planul pentru colectare decentralizată și analiză a datelor va fi dezvoltat utilizând indicatori ce furnizează informație coerentă. Informația agregată se va suprapune în timp și spațiu pentru a fi inteligibil pentru coordonatori care component al programului trebuie fortificat sau modificat întru atingerea scopurilor specifice propuse.

*

* *

Monitorizarea și Evaluarea Programelor de Sănătate Publică nu prezintă o noutate în domeniu. Abordarea actuală se deosebește de experiențele anterioare prin integritate și coerență informațională. Sistemul informațional de M&E a Programelor Naționale de prevenire și control al tuberculozei, HIV/SIDA și infecțiilor sexual transmisibile se proiectează la cererea Guvernului Republicii Moldova ca urmare a discuțiilor purtate cu reprezentanții ONU, Grupului tematic HIV/SIDA (UNAIDS), Fondului Global și Băncii Mondiale care asigură suportul tehnic. Conceptual acest sistem ar urmări ce a fost făcut și unde programele produc diferențe. De asemenea ar permite calcularea volumului optimal de resurse necesare pentru obținerea rezultatelor propuse. Imperativitatea creării unui sistem de M&E pentru aceste programe se explică prin falimentul intervențiilor realizate de reducere a răspândirii tuberculozei și HIV/SIDA, rezultând agravarea situației epidemice atât la nivel național cât și internațional. În special epidemia HIV&SIDA e mult diferită de alte probleme ale sănătății publice deoarece prezintă un eveniment relativ nou și nimeni nu știe exact unde-i sunt originile. Noile intervenții propuse pentru prevenire și control al epidemiilor de tuberculoză și HIV/SIDA se arată a fi eficace. Cercetările operaționale ar permite verificarea eficacității acestora și justificarea resurselor alocate.

---

¹ Centrul Științifico-Practic Sănătate Publică și Management Sanitar, Chișinău, Moldova

Esența unității de M&E în proces de creare constă în dezvoltarea unei experiențe interdisciplinare, unei înțelegeri, perspicacități, intuiții în procesul de monitorizare și evaluare a Programelor Naționale de control al tuberculozei, HIV/SIDA și infecțiilor sexual transmisibile și convertirea rezultatelor în recomandări pentru politicile de sănătate. Unitatea va deveni miezul arhitecturii fiduciare al managementului financiar, disbursărilor și procurărilor, ce vor constitui baza performanței luptei duse cu epidemiile de tuberculoză și HIV/SIDA/IST. Produsul activității sistemului va servi de asemenea pentru raportare organismelor internaționale la care Republica Moldova a aderat întru combaterea tuberculozei, HIV/SIDA și infecțiilor sexual transmisibile.

Sistemul de colectare și analiză a datelor în domeniul tuberculozei, HIV/SIDA și infecțiilor sexual transmisibile existent în Republica Moldova cedează cerințelor pentru M&E Programelor Naționale. Imperfecțiunile în colectarea informației produce discrepanță între rata înregistrată și incidența reală. Pierderile se produc din cauza incoerenței sistemului existent. Colectarea datelor doar pentru indicatorii de rezultat și impact nu permite o apreciere corectă a realității și induce situații de dubii și decizii politice inadecvate. De asemenea se impune o standartizare a măsurărilor efectuate în raport cu cerințele organismelor internaționale de monitorizare.

Obiectivele Programelor Naționale de control al tuberculozei și HIV/SIDA dictează ariile de activitate care ar trebui să genereze rezultatele ce trebuie măsurate. De aici pornește alegerea indicatorilor care deja există sau vor fi construiți pentru mai multe arii ale programelor. În primul rând indicatorii se selectează în baza unui cadru logic pentru M&E și se interpretează rezultatele. În al doilea rând se ține cont de calitățile specifice ale indicatorilor cum ar fi legătura cu obiectivele programelor, abilitatea de a măsura schimbările produse, costul și fezabilitatea colectării și analizei datelor, comparabilitatea cu indicatorii din trecut, comparabilitate la nivel internațional și dintre diferite grupuri de populație. Noul set de indicatori în elaborare (cu participarea consultanților locali și internaționali) pretinde să fie mai relevant, fezabil pentru colectare, ușor de interpretat, capabil să urmărească schimbările în timp. O cerință importantă pentru setul de indicatori este acopirea necesităților informaționale ale tuturor compartimentelor Programelor Naționale de control al tuberculozei, HIV/SIDA și infecțiilor sexual transmisibile (epidemiologie, clinică, diagnosticul, tratamentul, supraveghere și prevenire). În timp ce unii indicatori vor servi pentru efectuarea analizelor comparative de ordin regional sau internațional, alții se vor limita la o relevanță locală. La nivel național scopul utilizării indicatorilor poate fi: urmărirea tendințelor epidemiologice, identificarea ariilor problematice, direcționarea și alocarea resurselor. De asemenea ei vor contribui inevitabil la evaluarea eficacității Programelor Naționale, gradului de realizare a obiectivelor propuse.

O noutate pentru Republica Moldova o constituie sistemul de supraveghere de generația a doua, ce urmează a fi implementat. Spre deosebire de sistemele tradiționale de monitorizare a epidemiei HIV/SIDA și infecțiilor sexual transmisibile, sistemul de generația a doua paralel cu caracteristicile epidemiei urmărește și practicile comportamentale care duc la transmiterea HIV/SIDA și infecțiilor sexual transmisibile. Prin concentrarea supravegherii asupra ariilor ce furnizează maximum de informație și ajustarea sistemului la capacitățile țării, supravegherea de generația a doua asigură utilizarea eficientă, pe cât de posibil, a fondurilor și expertizei. Spre exemplu localizarea santinellei este aleasă cu grijă ca aceasta să poată furniza informație veridică de la un număr minim de site-uri ce sunt, la rândul lor, contabilizate strict pentru a fortifica deducția ce reese prin compararea datelor comportamentale și serologice. Astfel supravegherea de generația a doua utilizează datele comportamentale pentru interpretarea datelor culese prin supraveghere serologică. Se înțelege o combinare a datelor biologice și comportamentale întru sporirea puterii explicative a informației furnizate.

Fluxul informațional pentru sistemul de M&E propus este ajustat la sistemul existent de colectare și analiză a datelor (nu este cazul de a-l devasta, ținând cont de tradițiile importante în sănătate publică pe care le avem). Informația la etapa de colectare se va înregistra în formularele statistice revăzute sau nou create. Introducerea datelor în sistem va suferi o decentralizare, responsabilitatea dată fiind delegată nivelului raional. Traectoria fluxului informațional va crea tangențe cu unele instituții ce nu se află în subordinea Ministerului Sănătății, astfel fiabilitatea sistemului impune conclucrarea interdepartamentală. Optimizarea circulației informației este o imperativitate pentru funcționalitatea sistemului și prevenirea eșecului.

Un sistem coerent are unele avantaje. El contribuie la utilizarea cât mai eficientă a datelor și resurselor prin asigurarea comparabilității în timp a indicatorilor și metodologiilor, reducând dublarea eforturilor. În cazul Republicii Moldova aceasta reprezintă un atu, ținând cont de situația social-economică precară. Datele generate la nivel național de un sistem de M&E comprehensiv trebuie să satisfacă cerințele informaționale ale mai multor constituenți, cum ar fi managerii de program, cercetătorii, donatorii, eliminând în cazul fiecăruia necesitatea de a repeta supravegherea sau evaluarea studiilor. Astfel se încurajează și comunicarea dintre diferite grupuri implicate în combaterea tuberculozei, HIV/SIDA și infecțiilor sexual transmisibile care induce o mai bună coordonare a activităților Guvernului și partenerilor. Buna coordonare induce creșterea randamentului resurselor alocate.

În concluzie, sistemul de M&E a Programelor Naționale de Prevenire și Control al Tuberculozei și HIV/SIDA/IST va urmări activitățile prevăzute și va stabili gradul de realizare a obiectivelor prevăzute. Planul pentru colectare decentralizată și analiză a datelor va fi dezvoltat utilizând indicatori ce furnizează informație coerentă. Informația agregată se va suprapune în timp și spațiu pentru a fi inteligibil pentru coordonatori care component al programului trebuie fortificat sau modificat întru atingerea scopurilor specifice propuse. Coerența și comprehensivitatea sistemului vor asigura o analiză a situației și a tendințelor precum și generarea recomandărilor practice pentru persoanele ce decid politica sănătății naționale. Informațiile generate de sistemul de M&E vor fi utilizate și pentru planificarea intervențiilor în cadrul asigurărilor obligatorii de asistență medicală.

Bibliografie:

1. UNAIDS, *Monitoring and Evaluation. Operation Manual*, Geneva, 2002
2. UNAIDS *National AIDS Programmes. A guide to monitoring and Evaluation*, Geneva 2003
3. UNAIDS *Monitoring and Evaluation Modules*, Geneva 2001
4. Global Fund *Monitoring and Evaluation HIV/AIDS, Tuberculosis and Malaria*, draft toolkit 2004
5. World Health Organization, *Tuberculosis Handbook*, 1998
6. ЮНЭЙДС, *Руководящие принципы по разработке ключевых показателей*, Женева 2002